

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

```
graph TD; A([самоврядування]) --> B[корпоративне]; A --> C[місцеве];
```

самоврядування

корпоративне

місцеве

**Теорія вільної громади
(громадівська)**

право громади вирішувати
питання місцевого значення є
природним

громада, її органи незалежні від
держави

компетенцію місцевого
самоврядування становлять
самоврядні та делеговані
повноваження

Державницька теорія

місцеве самоврядування – форма
місцевого державного управління

всі повноваження місцевого
самоврядування вважаються
такими, що передані державою

політичний напрямок

місцеве самоврядування
здійснюється виборними
особами на громадських
засадах

юридичний напрямок

місцеве управління здійснюють
за дорученням держави органи
територіальної громади

Моделі місцевого самоврядування (на базі громадівської теорії)

**англосаксонська
(англо-
американська)
Австралія, Канада,
США**

**континентальна
(романо-германська)
Франція, Німеччина**

Англосаксонська модель

Характерними рисами цієї системи є:

- значна *автономія* органів місцевого самоврядування по відношенню до державної влади;
- відсутність на місцях повноважних представників центральної влади, які б опікали органи місцевого самоврядування;
- виборність ряду посадових осіб місцевого самоврядування територіальною громадою (наприклад, шериф, клерк громади, скарбник, коронер, регістратор, податковий інспектор тощо);
- функціонування органів місцевого самоврядування виключно в межах своєї компетенції, закріпленої в законі, (органи місцевого самоврядування можуть робити лише те, що прямо передбачено законом).

Континентальна модель

Вона характеризується такими основними рисами:

- більш високим (у порівнянні з англо-американською моделлю) ступенем *централізації* управління, наявністю органів місцевого управління з вертикальною підпорядкованістю;
- повноваження місцевого самоврядування визначаються згідно з негативним принципом правового регулювання (органам місцевого самоврядування дозволяється робити все, що не заборонено законом).

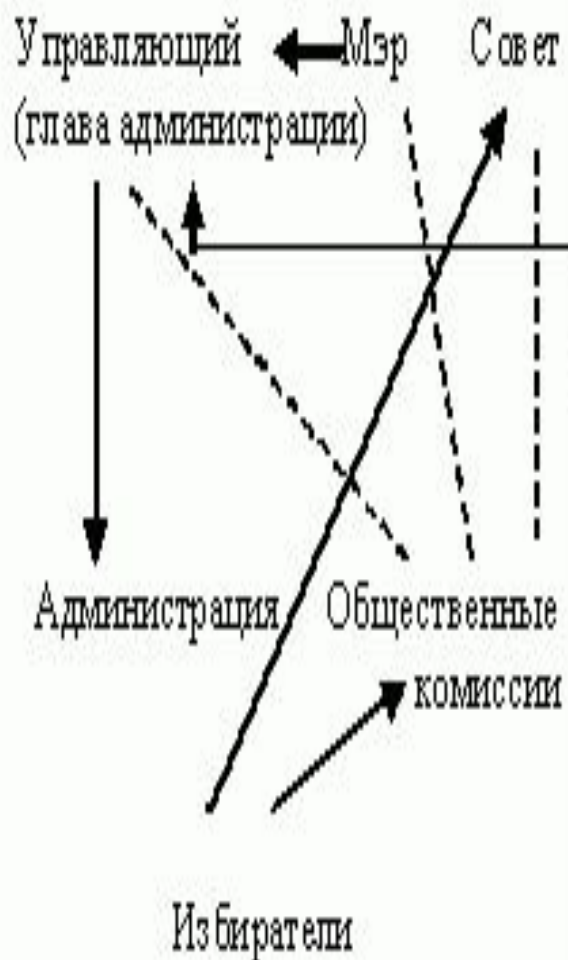
Змішана модель.

В деяких державах започаткована така система організації влади на місцях, яка характеризується рисами як англо-американської і континентальної моделі.

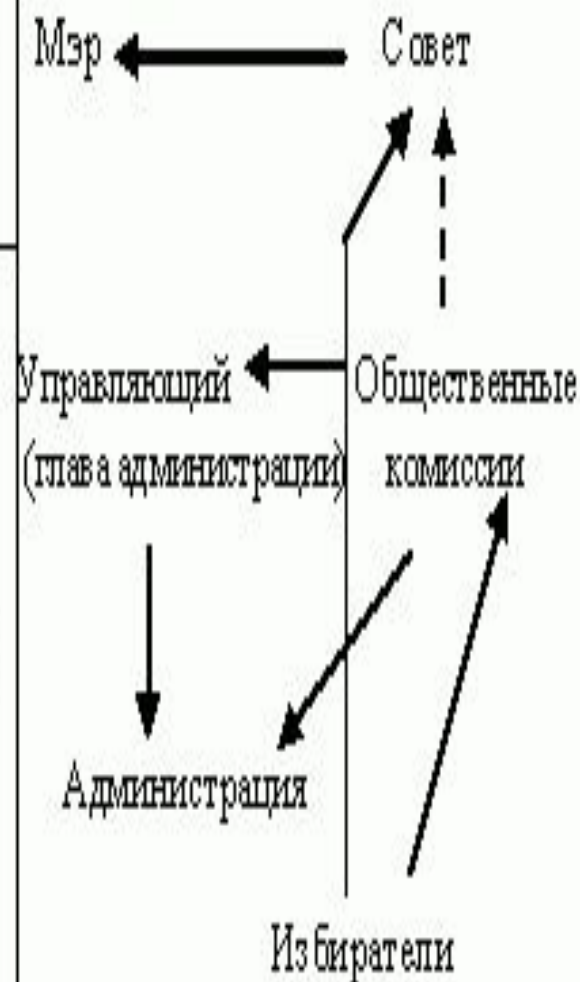
сильный мэр

слабый мэр

комиссионная

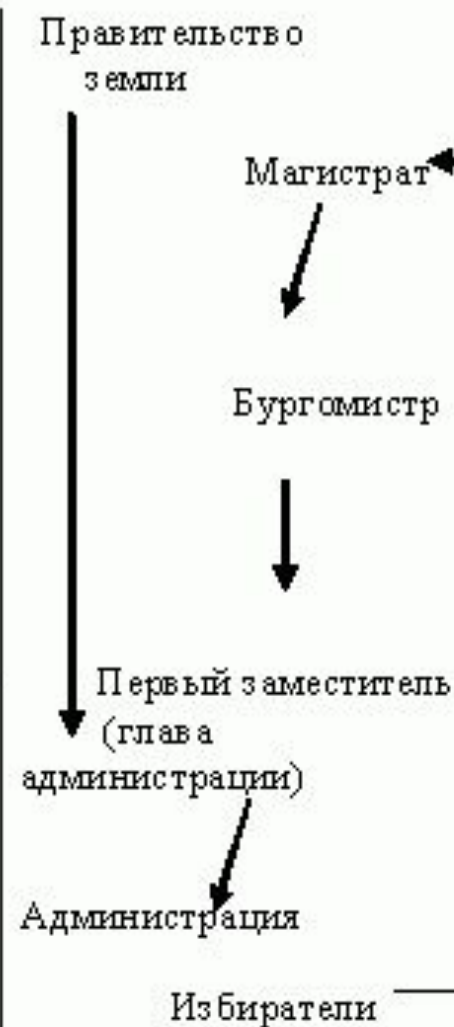

Южнонемецкая

Рейнская бургомистерская

Магистратская

Севернемецкая

Франция

Бельгия

Нидерланды

Эффективная модель

Модель Саратовской области

Профессиональный Мэр Совет управляющий

Администрация Структуры общественного контроля

Избиратели

Глава Администрации области

Глава объединенной Администрации

Представительный орган

согласовывает

Глава администрации городского района

Объединенная Администрация

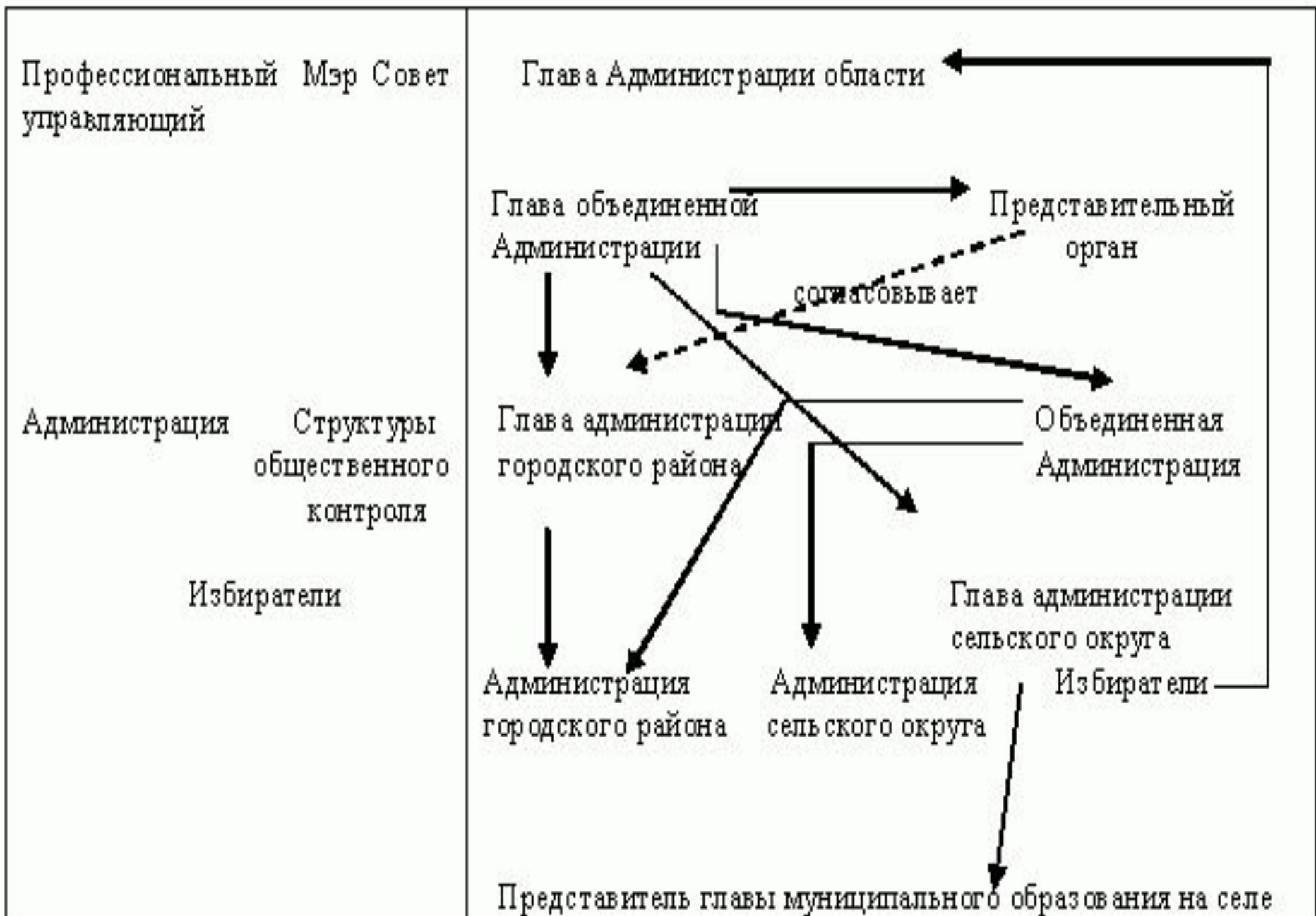
Администрация городского района

Администрация сельского округа

Глава администрации сельского округа

Избиратели

Представитель главы муниципального образования на селе

ОСНОВНІ ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ:

- перший період – зародження, становлення й розвиток вітчизняних форм місцевого самоврядування*

(в основі яких були рід та суверенна громада), своїми хронологічними рамками сягав часу зародження й утворення держави східнослов'янських племен на українських землях, і тривав до середини XIV століття;

2 **другий період або ж період європеїзації.**

Характеризувався поєднанням місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації самоврядування (місто Магдебург), від середини XIV ст. і до першої половини XIX ст. Магдебурзька грамота, що надавалася королем тому чи іншому місту, була класичним актом децентралізації суверенної влади середньовічної держави на рівень цього міста, його територіальної громади;

- **третій період відзначався русифікацією вітчизняного місцевого самоврядування на території сучасної України.**

Центральна, східна, а згодом і південна частина якої входили до царської Росії.

Західна частина України належала Польщі, Австрійській, а пізніше Австро-Угорській монархії. Хоча процес русифікації в місцевому самоврядуванні України почався десь наприкінці XVII ст., свого апогею він досягнув у XIX ст. та на початку XX століття;

четвертий період є спробою українізації місцевого самоврядування.

Його початком потрібно вважати 20-ті рр. ХХ ст., і він триває дотепер. Починаючи з 1991 р., в Україні нарешті відновлені спроби українізувати як місцеве самоврядування, так і інші сфери суспільного життя.

Рис. 8.1

Структура органів державного управління

— — — — — організаційно-адміністративні зв'язки

- - - - - функціональні зв'язки

"ГРОМАДІВСЬКЕ" РОЗУМІННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗНАЙШЛО СВОЄ ВТІЛЕННЯ В

- ✓ Конституції України (ст. 140),
- ✓ Європейській Хартії місцевого самоврядування 1985 року, ратифікованій Україною у 1997 році,
- ✓ базовому Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р.

**Конституція України визначає
місцеве самоврядування як об'єкт
конституційно-правового
регулювання з трьох позицій:**

- як відповідної засади конституційного ладу в нашій країні;
- як специфічної форми народовладдя;
- як права мешканців територіальної громади на самостійне вирішення питань місцевого самоврядування.

1. Норми Конституції, в яких закріплюються засади конституційного ладу, народовладдя, рівність всіх форм власності, гарантується місцеве самоврядування. До них віднесені:

- визнання і гарантування місцевого самоврядування (стаття 7);
- здійснення народом влади безпосередньо і через органи місцевого самоврядування (ст. 5);
- самостійність місцевого самоврядування, його органи не входять до системи органів державної влади (статті 5, 140);
- визнання і рівний захист всіх форм власності, включаючи і комунальну власність (ст. 13);
- зобов'язаність органів місцевого самоврядування діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19).

2. *Норми, в яких регламентується діяльність місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.*

Зокрема:

- право громадян знайомитися в органах місцевого самоврядування з відомостями про себе, які не є державною або захищеною законом таємницею (ст. 32);
- право громадян брати участь у місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів місцевого самоврядування (ст. 38);
- право громадян на рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38);
- право громадян проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про які завчасно сповіщаються органи місцевого самоврядування (ст. 39);

- право громадян на індивідуальні чи колективні звернення (петиції) до органів місцевого самоврядування (ст. 40);
- право громадян користуватися для задоволення своїх потреб об'єктами права комунальної власності (ст. 41);
- право громадян на соціальний захист, яке гарантується створенням мережі комунальних закладів для догляду за непрацездатними (ст. 46);
- право громадян, які потребують соціального захисту, на отримання від органів місцевого самоврядування житла безоплатно або за доступну для них плату (ст. 47);
- право громадян на безоплатне отримання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я (ст. 49);
- право громадян на освіту, яке забезпечується

3. Норми, що закріплюють правові, організаційні, матеріальні та фінансові основи місцевого самоврядування. Вони, зокрема, стосуються:

- порядку призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування (ст. 85);
- підзвітності і підконтрольності місцевих державних адміністрацій радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами (ст. 118);
- обов'язку місцевих державних адміністрацій забезпечувати взаємодію з органами місцевого самоврядування та реалізацію повноважень, делегованих відповідними радами (ст. 119);
- складу представницьких органів місцевого самоврядування та принципів їх формування (ст. 141);

- матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування (ст. 142);
- державної підтримки місцевого самоврядування (ст. 142);
- предметів відання та повноважень місцевого самоврядування (ст. 143);
- можливості делегування органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади (ст. 143);
- права органів місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймати рішення, які є обов'язковими на відповідній території (ст. 144);
- необхідності законодавчого врегулювання питань організації місцевого самоврядування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування (ст. 146).

4. *Норми, в яких закріплені правові гарантії місцевого самоврядування.*

Вони стосуються:

- заборони займатися підприємницькою діяльністю для посадових і службових осіб органів місцевого самоврядування (ст. 42);
- підстав і порядку зупинення рішень органів місцевого самоврядування та звернення до суду з метою їх оскарження (ст. 144);
- судового захисту прав місцевого самоврядування (ст. 145).

Європейська хартія місцевого самоврядування – основний документ для країн – членів Ради Європи з питань організації національної системи територіальної публічної влади на засадах місцевого самоврядування.

була прийнята Радою Європи 15 жовтня 1985 року, від імені України було підписано 6 листопада 1996 року в м. Страсбурзі, а Верховна Рада України ратифікувала її 15 липня 1997 року.

Метою Європейської Хартії місцевого самоврядування **є встановлення загальноєвропейських стандартів щодо визначення і захисту прав територіальних громад і органів місцевого самоврядування, що забезпечує їх активну участь у вирішенні питань місцевого значення.**

Визначення місцевого самоврядування дається в Законі “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 року:

“ Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самотійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України ”.

Істотними принципами місцевого самоврядування, закріпленими у ст. 4 Закону про місцеве самоврядування, є

- ✓ народовладдя;
- ✓ законності;
- ✓ гласності;
- ✓ колегіальності;
- ✓ поєднання місцевих і державних інтересів;
- ✓ виборності;
- ✓ правової, організаційної та матеріальної самостійності в межах повноважень, визначених законодавством України;
- ✓ підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їхніх органів і посадових осіб;
- ✓ державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
- ✓ судового захисту прав місцевого самоврядування.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ

(безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування)

управляють

майном, що є в комунальній власності

затверджують

місцеві бюджети; програми соціально-економічного та культурного розвитку

контролюють

виконання місцевих бюджетів; програм соціально-економічного та культурного розвитку; діяльність комунальних підприємств, організацій і установ

встановлюють

місцеві податки і збори

*утворюють,
реорганізують та
ліквідовують*

комунальні підприємства, організації і установи

забезпечують

проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів

вирішують

інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції

будівництво

побутове обслуговування та торгівля, громадське харчування

охорона здоров'я

культура

Які питання вирішують територіальні громади?

житлово-комунальне господарство

протипожежна безпека

кладовища

благоустрій, охорона довкілля

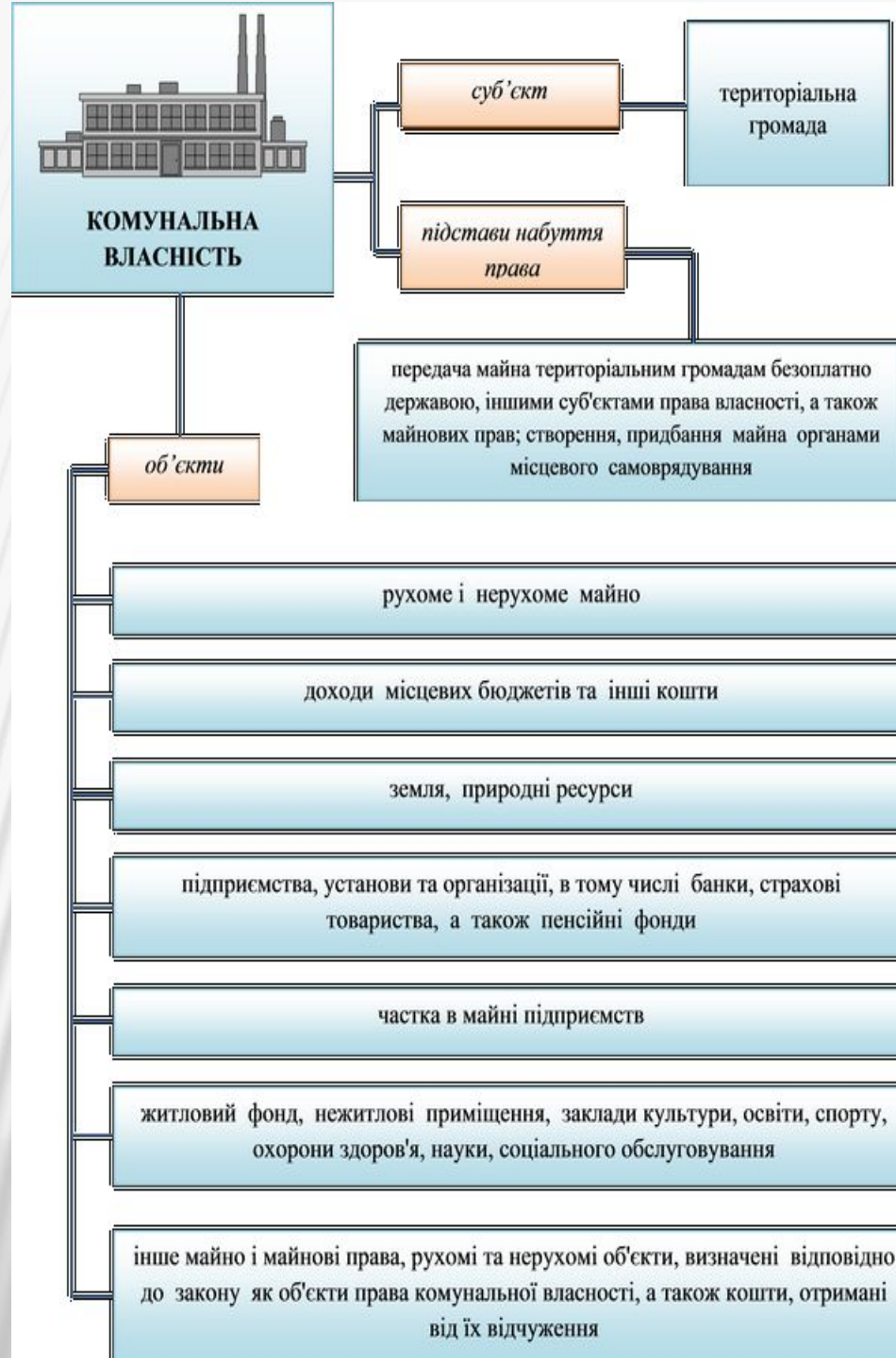
освіта

правопорядок

громадський транспорт охорона довкілля

СТРУКТУРА

**доходи
(надходження)**

**видатки
(витрати)**

доходи, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

видатки, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

доходи, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

видатки, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

кошти від відчуження комунального майна; надходження дивідендів; кошти від повернення позик, та відсотки; кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради; запозичення; субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів.

спеціальний фонд бюджету місцевого самоврядування

